CHAPTER 18

NEOKOLONYALİZMİN ŞEHRİN VE BİREYİN DÖNÜŞÜMÜNE ETKİSİ: KOFFI KWAHULÉ'NİN *AĞAÇLARIN KOKUSU* ADLI OYUNU

THE EFFECT OF NEOCOLONIALISM ON THE TRANSFORMATION OF THE CITY AND THE INDIVIDUAL: THE TITLE OF *FRAGRANCE OF TREES* BY KOFFI KWAHULÉ

Ece YASSITEPE AYYILDIZ¹

¹Arş. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi,
Fransız Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye
e-mail: eyassitepe@ankara.edu.tr

DOI: 10.26650/BS/AA14.2021.001-1.18

ÖZ

Fildişi Frankofon yazar Koffi Kwahulé *Ağaçların Kokusu* (*l'Odeur des Arbres*) adlı tiyatro oyununda Afrika'da Burkina Faso'nun küçük bir kasabası olan Loropeni'deki kentsel dönüşümü kaleme alır. Oyun, bir baba, iki kız kardeş ve bir erkek kardeşten oluşan bir aileyi ve bu aileye ait olan evin yıkılması ile birlikte ailenin yaşadıklarını konu alır. Uzaklara giden ve bir gün babasını, evini ve mezarını aramak için gelen Shaïne, babasının evinin yıkıldığını ve bir beton yığınının altında babasının cesedinin yatmakta olduğunu küçük erkek kardeşi Ezéchiel'den öğrenir. Ezéchiel, babasının ölümünden sonra artık Ezéchiel değil, Ezgi'dir. İsmi gibi hayatını da değiştirmiştir. Bateria çalar; hayattaki tek amacı Miss Loropeni'ye katılmak ve ünlü biri olarak bütün dünyayı gezmektir. Ezéchiel'in ablası ve Shaïne'in küçük kız kardeşi Zein'ke kentsel dönüşüm adına babasının evini yıktırır ve şehri baştan aşağı değiştirecek olan yol yapımına destek verir. Zein'ke bu evin yıkılmasıyla birlikte Loropeni milletvekili olmuştur. Aynı zamanda Zein'ke ile işbirliği yapan ve bu yolda belediye başkanı olan Na'aba da bu cinayetin suç ortağıdır. Bu bilgiler ışığında, Afrika'nın yoksulluğunu ve sömürülmesini bir şehir üzerinden inceleyeceğiz. Şehrin olumsuz dönüşümünü bir baba evi üzerinden ele alacağız. Bunu yaparken de, neokoloniyalizmi ve Afrika'nın ekonomik açıdan nasıl yeniden sömürüldüğünü göstermeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Neokoloniyalizm, Afrika, Frankofon tiyatro, Koffi Kwahulé, *Ağaçların Kokusu*

ABSTRACT

Ivorian Francophone writer Koffi Kwahulé writes about the urban transformation of Loropéni, a small town in Burkina Faso in Africa, in the theater play *Fragrance of Trees (l'Odeur des Arbres)*. The play is about a family (a father, two sisters, and a brother) and the subject is the demolition of their house. Shaïne, who went far away years before and came back to search for her father and his house and grave, learns from her younger brother Ezéchiél that her father's house was destroyed and that her father's body was lying under a pile of concrete. After their father's death, Ezéchiél changes his name to Ezgi and changes his lifestyle as well. He plays the drums, his only purpose in life is to join Miss Loropéni, and he wants to travel the world as a famous person. Ezéchiél's older sister (and Shaïne's younger sister) Zein'ke accepted the destruction of their father's house in the name of urban transformation and supported the road construction that would change the city entirely. With the demolition of this house, Zein'ke becomes a Loropéni deputy. At the same time, Na'aba, who cooperates with Zein'ke as an accomplice to this murder, becomes the mayor of this city. In light of this information, we aim to examine the poverty and the system of colonization of Africa through Loropéni. At the same time, we will analyze the negative transformation of this city through the demolition of the father's house. In doing so, we will examine neocolonialism and how Africa is still economically under the system of colonization.

Keywords: Neocolonialism, Africa, Francophone theatre, Koffi Kwahulé, *Fragrance of Trees*

EXTENDED ABSTRACT

Ivorian playwright Koffi Kwahulé is one of the most popular African francophone playwrights in France and Turkey, with his works translated into many languages. In his plays, the real situation of Africa is shown, including colonialism, neocolonialism, and the African people. In other words, he writes about the conditions that shape traditional and modern African society.

The play, entitled *L'Odeur des arbres* and published in 2016, outlines an analysis of the modernization and transformation of a city, Loropéni, in Burkina Faso, in Africa. Kwahulé, referring to connections and relations between city, colonization, transformation, and family, narrates the new situation in Africa. The new situation in Africa, which could be called "neocolonization," is the main theme of this play. The Ivorian writer intends to highlight the occurrences of negative transformation of the city in conjunction with general aspects of African policy. Ultimately, this reading of Kwahulé's text in light of transformation leads to a reflection on the system of neocolonization.

Ivorian Francophone writer Koffi Kwahulé writes about the urban transformation of Loropéni, a small town in Burkina Faso in Africa, in the theater play *Fragrance of Trees*

(*l'Odeur des Arbres*). The play is about the transformation of a city and a family (a father, two sisters, and a brother) and the subject is the demolition of their old house. Shaïne, who went far away years before and came back to search for her father and his house and grave, learns from her younger brother Ezéchiél that her father's house was destroyed and that her father's body is lying under a pile of concrete. After their father's death, Ezéchiél changes his name to Ezgi and changes his lifestyle as well. He plays the drums, his only purpose in life is to join Miss Loropéni, and he wants to travel the world as a famous person. Ezéchiél's older sister (and Shaïne's younger sister) Zein'ke accepted the destruction of their father's house in the name of urban transformation and supported the road construction that would change the city entirely. With the demolition of this house, Zein'ke becomes a Loropéni deputy. At the same time, Na'aba, who cooperates with Zein'ke as an accomplice to this murder, becomes the mayor of this city.

Setting his play within the historical and cultural context of Africa, Kwahulé investigates not only a murder, not only the story of a family, but also the mutations of society and individuals. Based on this, Kwahulé's play is shaped by the narration of the individuals, who could also be seen as a unique organism that acts against the father and his house. In this case, there are four characters in play: Shaïne, Ezéchiél, Na'aba, and Zein'ke. Loropéni, with its transformation, is interpreted as the ultimate hope for a chance at a better life. Therefore, Loropéni is the decisive crossroads that determines the relationship between life and death, between individuals, and between family members.

The aim of this study is to trace the elements of negative transformation in Loropéni through the relations between family members, and to examine the connection between the city and the new system of colonization. Tracing this transformation helps us to better understand the new lifestyle of people in Loropéni. In light of this information, we aim to examine the poverty and the system of colonization of Africa through Loropéni. At the same time, we will analyze the negative transformation of the city through the demolition of father's house. In doing so, we will examine neocolonialism and how Africa is still economically under the system of colonization.

Finally, exploring these hidden links between family members and Na'aba, we also explore society and the negative transformation of the city. In other words, Kwahulé uses the concept of transformation to illustrate political ideas regarding the African man's condition, a condition that forces one family to destroy itself for a false prosperity.

“Hiçbir şey sömürgecinin ayrıcalıklı konumunu çalışmasından daha haklı çıkaramaz ve hiçbir şey de sömürge insanının yoksulluğunu üşengeçliğinden daha haklı çıkaramaz. Dolayısıyla sömürge insanının mitsel portresi inanılmaz bir tembellik içerirken, sömürgecininki ise erdemli bir eylem isteğiyle doludur.”

(Albert Memmi, *Sömürgecinin Portresi Sömürgeleştirilenin Portresi*)

1. Giriş

Yeni Dünya’nın keşfi ve sömürgeleştirilmesinden yaklaşık dört yüzyıl sonra Afrika kıtası sömürgecilerin yeni hedefi haline gelir. Afrika’nın Yeni Dünya’ya göre geç keşfedilmesinin en büyük sebeplerinden biri, Afrika’nın balta girmemiş ormanları ve kıtanın ortasında henüz gizemi çözülmemiş bir Sahra Çölü’nün olmasıdır.

Yeni Dünya’dan pay alan büyük devletler, özellikle Fransa, İngiltere, İspanya ve Portekiz ile hiç pay alamayan XIX. yüzyılın başında yeni ulus-devlet olmaya başlamış Belçika, Almanya, İtalya gibi devletler gözlerini Afrika’ya ve zenginliklerine çevirmiş, buradan pay almak için Afrika’ya nasıl girileceğini araştırmaya başlamışlardır. İlk kâşifler Mungo Park, David Livingstone gibi İngilizler ve İskoçlar olmuştur. Bu kâşiflerin amacı Nijer Nehri’ne ulaşmaktır (Luraghi, 2000, s. 217-218). Bunun yanı sıra, Amerikalı gazeteci Henry Morton Stanley’in Afrika’ya yapmış olduğu gezi Belçika Kralı II. Leopold’ün ilgisini çeker. Afrika kıtasının büyük devletler arasında paylaşılması için 1885 yılında Almanya’da Bismarck’ın girişimiyle Berlin Konferansı düzenlenir. Bu konferansta Afrika, sömürgeci ülkelere paylaştırılmış ve Afrika ülkeleri bağımsızlıklarını elde ettikleri 1960’lı yıllara kadar sömürge olarak kalmışlardır. Afrika kıtasının büyük bir kısmı her ne kadar Fransızların sömürgesi olsa da Afrika ülkelerinin büyük çoğunluğunun resmi dili fransızca değildir (Moura, 2005, s. 25).

Afrika’nın paylaşılması sırasında Batı Afrika’daki toprakların büyük çoğunluğu Fransızlara bırakılmıştır. Bu yüzden hem kolonyal, hem postkolonyal hem de neokolonyal dönemde Batı Afrika, Fransa tarihinde önemli bir yere sahiptir. Aynı zamanda bu bölge “Fransız Batı Afrikası”¹ olarak adlandırılmıştır (Ataöv, 1975, s. 197). Batı Afrika ülkeleri ile birlikte Fransa’nın himayesinde olan diğer Afrika ülkeleri 1960’lı yıllarda bağımsızlıklarını elde ederler. Ancak bu durum yeni kavramların da gündeme gelmesine neden olmuştur: Neokolonyalizm ve postkolonyalizm. Ania Loomba neokolonyalizmin (yeni sömürgecilik), sömürgecilere karşı bağımsızlığını ilan eden ancak ekonomik olarak bağımsız olamamış ve yine sömürgecilere bağlı kalmış bir ülkenin tablosunu şu şekilde çizer:

1 Afrique Occidentale Française.

Ekonomik (ve toplumsal) bağımlılık ve denetim ilişkileri hem emeğin esaret altında tutulmasını hem de Avrupa sanayileri ve mallarına açık pazarlar bulunmasını sağlama aldığı için, emperyalizmin ihtiyaçları açısından dolaysız kolonyal yönetim zorunlu değildir. Bu durumları betimlemek için bazen ‘neo-emperyalizm’ ya da ‘neo-kolonyalizm’ terimleri kullanılır. (Loomba, 2000, s. 23)

Bu yeni sömürge sistemi, toprakların alınması, işletilmesi ve daha sonra maden işletmelerinin kurulması ile birlikte sömürgecilik anlayışını tamamen değiştirerek ekonomik olarak eski sömürge ülkelerini büyük devletlere bağlar. Eski sömürge ülkeleri her ne kadar bağımsızlıklarını ilan etseler de, ekonomik olarak Fransa, Belçika gibi ülkelere bağlı kalmaya devam edeceklerdir. Böylece, bu ülkeler, hem sömürge sonrası dönemi (postkolonyal) hem de yeni sömürgeciliği (neokolonyalizm) bir arada yaşarlar. Bu durumu Ania Loomba şu şekilde dile getirir:

Bir ülke hem postkolonyal (biçimsel açıdan bağımsız olma anlamında) hem de aynı zamanda neokolonyal (ekonomik ve/veya kültürel açıdan bağımlı kalma anlamında) olabilir. Ne biçimsel olarak koloni konumunun sona ermesinin önemini ne de kolonyal yönetim esnasında tesis edilen eşitsiz ilişkilerin günümüzdeki ‘birinci’ ve ‘üçüncü’ dünya arasındaki dengesizliklere yeniden kazındığı gerçeğini bir yana bırakabiliriz. (Loomba, 2000, s. 25)

Kolonyalizm sonrasını ifade etmek için postkolonyalizm kavramını ele aldığımızda, Jean-Marc Moura’nın postkolonyal tanımından yararlanmak da yerinde olacaktır: “Eski sömürge ülkelerinden gelen birçok göçmen, Amerikan ve İngiliz üniversiteleri ile kolejlerine girdiğinde sömürgecilikle ilgili durumları sorgulamaya başladılar. Böylece, kolonyal olgudan ve onun ortadan kaybolmasıyla birlikte ortaya çıkan postkolonyal sorgulama kökenini altmışlı yıllarda bulur” (Moura, 2005, s. 6). Moura’nın bahsettiği dönem Fildişi Sahili’nin ve konumuz olan Burkina Faso’nun bağımsızlık tarihine de işaret etmektedir.

Çalışmamızda ele aldığımız Frankofon oyun yazarı Koffi Kwahulé Fildişi Sahili’nin başkenti Abidjan’da dünyaya gelir. Kwahulé 1979 yılında Fransa’ya göç eder ve oyunlarını burada Fransızca olarak yayımlamaya başlar. Burada Fransızcanın önemi de görülmektedir. Jean-Marc Moura, postkolonyal edebiyatı şu şekilde tanımlar: Avrupa dışında, yayılan sömürgecilik anlayışından doğan Fransızca yazılmış edebiyatlar bütününe işaret eden postkolonyal edebiyat yapısı, çok farklı planlarla düzlemlerde eserleri bir araya getirir. Bu yapı üçe ayrılır: tarihsel, coğrafi ve dilbilimsel veya toplum dilbilimsel (Moura, 2005, s. 33). Diğer bir deyişle, frankofoni ve postkolonyal edebiyat birbirleriyle yakın ilişki içindedir. Çalışmamızın dahil olduğu alan ise, coğrafi postkolonyal alandır. Daha çok kentsel dönüşüm, kırsalın incelenmesi söz konusudur.

Kwahulé'nin oyunlarının en büyük özelliği jazz müziğinin oldukça belirgin olmasıdır. Kendisi de bunu röportajlarında dile getirir. Esinlendiği en önemli jazz müzisyenleri Monk ve Coltrane'dır ve jazz müziği ile sömürgecilik arasında organik bir bağ kurar (Soubrier, 2008, s. 1). Kwahulé 2006 yılında *Babyface* romanıyla Ahmadou-Kourouma Edebiyat ödülünü alır. Sadece Fransa'da ve kendi ülkesinde değil, Türkiye'de de önemli bir yeri olan Koffi Kwahulé'nin sahnelenen ve Türkçeye çevrilen bazı eserleri de şunlardır: *Bira Fabrikası*, *Bluescat* ve *Bigshoot*.

Yaşadığı dönemin ve coğrafyanın sorunlarına hakim olan Kwahulé, oyunlarında da Afrika'yı konu edinir. Bunu da eski köle-efendi/sömürgeci-sömürülen olarak değil, ekonomik gücü elde eden ve ekonomik açıdan gücü olmayan arasındaki farkı vurgular. Diğer bir deyişle, neokolonyalizm kavramı Kwahulé'nin oyunlarında ana tema olarak karşımıza çıkar. Çalışmamızda inceleyeceğimiz *Ağaçların Kokusu (l'Odeur des Arbres)* isimli oyun Burkina Faso'nun Loropéni kasabasında geçmektedir. Bu kasabanın geçirdiği değişim basit bir değişim değildir; aynı zamanda "modernleşmek" isteyen bireyin/bireylerin de Loropéni'nin dönüşümüne ayak uydurduğuna tanıklık ederiz. Dolayısıyla ailenin değişimi şehrin dönüşümü ile doğru orantılıdır. Çalışmamızda amacımız, 2018 yılında Bernard Marie- Koltès özel ödülünü alan *Ağaçların Kokusu* adlı oyunu neokolonyalizm teması bağlamında incelemek ve neokolonyalizmin izlerini karakterler üzerinden takip etmektir.

Koffi Kwahulé eserlerinde sadece kendi ülkesini ve sorunlarını ele almaz, aynı zamanda yine Batı Afrika'da yer alan, Fildişi Sahili'nin komşu ülkesi, eski ismi Yukarı Volta olan ve 1984 yılında Burkina Faso adını alan ülkenin hikâyesini *Ağaçların Kokusu* (2016) adlı oyunda işler. Yukarı Volta 1892 yılında, Fildişi Sahili 1914'te Fransız Batı Afrikasına dahil edilmiş, her iki ülke de bağımsızlıklarını Ağustos 1960'ta kazanmış ve sömürge ülkesi olmaktan çıkmıştır. Ancak, bağımsızlıklarını elde eden bu iki ülke ve daha birçok Afrika ülkesini sömürgecilik kadar önemli bir sorun beklemektedir. Ülkesini sömürgecilerden arındıran Afrika ülkeleri ekonomik sıkıntılarla karşı karşıya bırakılmıştır. Sömürgecilik döneminde ekonomik gücü sömürgeciler kendi tekellerinde tutmuşlar ve yerli halk hiçbir şekilde ekonomik güce veya işletmelere sahip olamamıştır. Yeni sömürgecilik eskisinden farklı olarak kırbaç, zincir, pranga gibi şiddet nesnelerine ihtiyaç duymaz, buradaki tek unsur sermayedir. Bununla birlikte, eski sömürgeciler ekonomik bağımsızlığı olmayan eski sömürge ülkelerini ekonomik açıdan kendilerine bağlamanın bir yolunu bulurlar. Sonradan bağımsızlığını elde eden ve hemen ekonomik kalkınma sağlayamayan bu ülkeler de eski sömürgecilerin maddi desteğine ve işletmelerine muhtaçtırlar. Bu da sömürgeciliğin yeni biçimi olan neokolonyalizmdir:

Bu ülkelerin, bugün bağımsız da olsalar, tarımsal ve ham madde niteliğindeki ekonomilere dayanmakta oluşları, geçen yüzyıldan beri dünya sermayeci pazarına bağlı kalmış

bulunmaları, yabancı tekellerin Afrika ülkelerini türlü yollardan hala denetleyebilmeleri ve nihayet bağımsızlıklarını kazanmış olan bu ülkelerin genellikle ekonomik gerilik içinde bulunmaları eski emperyalist devletlere yeni bir takım sömürü olanakları sağlamaktadır. Başında ‘koloniyel’ şapkası, omuzunda tüfeği ve elinde kamçısıyla eski sömürgeci tipi ortadan kaybolmaktaysa da, günümüz emperyalisti bugün maskeli, daha esnek ve bir hayli zengin repertuarlı taktikler uygulamaktadır. Bu taktiklere Afrika ülkeleri, halkları ve kabileleri arasındaki anlaşmazlıkları alevlendirmek, bağımsız bir Afrika birliğine giden yolların önüne engeller yığmak, çeşitli ekonomik, askeri ve siyasal biçimler içinde kollektif sömürgeciliği denemek, güçlendirmeye çalıştıkları Afrika orta sınıflarını yeni dayanaklar sayarak savunma andlaşmaları kanalıyla üsler edinmek ve askerlerini bulundurmak, siyasal nüfuzunu bağımsız görünüşlü fakat kukla rejimler elile sürdürmek ve bağlayıcı yardım, kredi ve ticaret andlaşmaları yapmak da dahildir. (Ataöv, 1975, s. xi)

*Ağaçların Kokusu*² adlı oyunda Burkina Faso’nun Loropéni kasabasında neokolonyalizmin izlerini görürüz. Her ne kadar Burkina Faso bağımsız bir ülke olsa da, ekonomik bağımsızlığını elde edemediğinden yatırımcıların yabancılar olduğunu ve bu oyunda özellikle de Çinliler’in bu kasabaya gelerek büyük yatırım yaptıklarına tanıklık ederiz. Avrupa sömürge ülkelerinin yanı sıra, Çin ve Hindistan gibi ülkelerin de Afrika’nın zenginliklerine göz diktiklerini ve bu durumun “Yeni Afrika Talanı” olarak adlandırıldığını da söylemek yerinde olacaktır. Yukarıda sözünü ettiğimiz Berlin Konferansı Afrika Talanı olarak geçiyorsa, bugün Yeni Afrika Talanı Çin, Japonya, Hindistan tarafından gerçekleştirilmektedir. Söz konusu ülkelerin arayışı petrol, altın, kobalt, uranyum üzerinedir (Dağlı, 2018). Sömürgecilik döneminin resmen bittiği, ancak işletmeleri ve plantasyonları elinde tutan devletlerin Afrika’yı yeniden sömürme aracı olarak ekonomiyi kullandığı açık bir şekilde görülmektedir. Dolayısıyla, “Eski Fransız sömürgelerinin endüstri, tarım ve ticaret hayatında yabancı sermaye önemli bir yer tutmakta devam etmektedir” (Ataöv, 1975, s. 217).

2. Bir Dönüşümün İç Yüzü: Kentin Dönüşümünün Bireylere Etkisi

Koffi Kwahulé, Loropéni’nin dönüşümünün olumsuz yönünü *Ağaçların Kokusu* adlı oyunda vurgular. Oyunda geleneksel bir şehir olan Loropéni’nin “modernleşme” adı altında kültürel yozlaşması ele alınır. Modernleşme, Karl Deutsch’a göre “toplumsal hareketlilik”tir (Eisenstadt, 2007, s. 13). Bu hareketlilik “makineleşmeyi, binaları ve tüketici ürünlerini modern hayatın görünümünün teşhirinde ispat olarak göstermiştir. Kitle iletişimine tepki, yerleşim anlayışının değişmesi, şehirleşme, tarımsal nüfusun azalması, okuryazarlık, kişi

2 Söz konusu oyunun metninin çevirisi Ezgi Coşkun tarafından yapılmıştır. Tüm çeviri ve oyun hakları saklıdır. Sadece oyun oynanması üzerine çevrilen bu metin yazar tarafından yalnızca bu bildiri kapsamında isteğim üzerine şahsıma verilmiştir.

başına düşen gelirin artması vb” (Eisenstadt, 2007, s. 13). durumları kapsar. Ele aldığımız oyunda ise modern binalar, kentin dönüşümü, şehirleşme ve kişi başına düşen gelirin artışı gözlemlenir.

Oyundaki karakterler, Shaïne, Zein’ke, Ezéchiel (kasabanın dönüşümüyle Ezgi adını alır) ve Na’aba oyunun karakterleri olarak karşımıza çıkar. Oyunda bir de sıklıkla Zein’ke ve Na’aba’nın sözünü ettiği ancak sahnede hiç görmediğimiz, yeni yapılan yolun karşısında sürekli top oynayan bir çocuğun varlığını duyumsarız.

Oyundaki karakterleri daha derin inceleyecek olursak, Shaïne, Zein’ke ve Ezéchiel kardeşler: Zein’ke Shaïne ve Ezéchiel’in ablalarıdır; Shaïne ise Zeinke’nin kardeşi ve Ezéchiel’in yirmi bir yıldır hiç görmediği ablasıdır. Ezéchiel henüz bebekken Shaïne Loropéni’yi bir daha geri dönmek üzere terk eder. Onu Loropéni’ye geri getiren neden ise babasının öldüğüne dair birtakım söylentilerdir. Babasının mezarını ziyaret etmek ve olan biteni anlamak için Loropéni’ye gelir ve kendisine yıllar önce aşık olan Na’aba ile karşılaşır. Na’aba ülkesinin hazinelerini satarak zenginleşen stereotiplere dönüşmüştür, tıpkı kolonyalist dönemde karşı kabiledelikleri Avrupalı sömürgecilere satan Afrika kabilesine benzer durumu. “[...]Yalnız daha güçlüler daha zayıfları satmakla kalmıyor, aile ilişkileri de bununla beraber kendiliğinden çözülüyordu. Analar ve babalar, değersiz eşya gibi çocuklarını, çocuklar da ana babalarını Portekizliler’e satmaya koyuldular” (Luraghi, 2000, s. 215). Na’aba, ülkesindeki değişiklikten hemen sonra, yol yapımından sonra, Zein’ke ile birlikte. Zein’ke Loropéni milletvekili olmuştur; Na’aba ise Loropéni belediye başkanı. Bu açıdan, “Zein’ke amacına ulaşmak için gerçek bir Faustyen karaktere dönüşmüştür” (Atıfufu, 2014). Orantısız bir şekilde zenginleşen ve zenginleşmeye devam eden Loropéni’nin büyük bir değişime uğradığını fark eden Shaïne, bu zenginliğin kaynağının nereden geldiğini merak etmektedir. Aslında kasabanın bu dönüşümü onu memnun etmez, bu şekilde bir hızlı dönüşüm onu rahatsız etmektedir: sokakları yenilenmiş, yeni bir yol yapılmış, hatta “modernleşmiş”, eski fukara görüntüsü gitmiş olsa bile ruhunu kaybetmiş olarak bulur Shaïne, kendisine ve geçmişine ait olan her şey bu modern görüntünün “altında” kalmıştır. Shaïne için önemli olanın yatırımcılar için bir değeri yoktur. Memmi’nin de altını çizdiği üzere, “sömürgeci onun bir geçmişe sahip olduğunu bile asla kabul etmedi. [...] Sömürgeleştirilen, belleğini adım adım yitirmeye mahkum olmuştur adeta” (Memmi, 2009, s. 112).

Bir yandan, Loropéni’de yapay bir göl yapım çalışması devam etmekte, buradan gelecek maddi kazanç ile şehirde başka değişiklikler yapılması da öngörülmektedir, bir diğer deyişle eski şehrin ölümü çoktan gerçekleşmiş, “modern” bir şehir doğmuştur ve insanların bu şehirde eskiye nazaran daha mutlu olacakları vaat edilmektedir. Bu göl Çinliler tarafından yapılacaktır

ve oyunda Çin'i temsilen Hsi Wang Yu isminde bir kişinin geldiği var sayılmaktadır. Shaïne'in Loropéni'de ilk ziyaret ettiği yer ise Çinliler tarafından satın alınan kurutulmuş göldür. Bu göl daha sonra doldurulacak ve etrafına inşaat yapılacaktır. Oyunda Loropéni'nin dönüşümüne dair Shaïne'in ilk diyalogu Na'aba ile karşılaşmalarında gerçekleşir:

Na'aba: Bir iş adamı. Pekin'den geliyor ya da Taipei'den. Hiç hatırlamıyorum. Hong Kong'dan. Okinawa da olabilir. Sonuç olarak Çin'den. Gölü ona satmam için her bedeli ödemeye hazır.

Shaïne: Susuz bir gölü ne yapacak ki?

Na'aba: Suyla dolduracak! Tilapialar, kedi balıkları, alabalıklar, uzun levrekler, çipuralar, denizayıkları, hipopotamlar... Sonra bir dönüyoruz, ısıltılı sığırcık kuşu, sonra mavi kafalı papağan, sonra nar bülbülü, sonra altın kanatlı muhabbet kuşu, sonra palmye kakadusu, sonra cennet kuşu... Gerçek bir göl yani, büyük havuz gibi bir şey değil, gerçek bir göl! Okalıptüslerin arkasından dönüyoruz, hurma ağaçları, sedir ağaçları, sekoyalar, gezgin palmyesi, maymun çıkmaz ağacı, amber çiçekleri... E tabii, girişimin asıl amacı bir marina. Oteller, lüks butikler, havuzlar, parklar, golf sahaları, kumarhaneler. E tabi tekneler. Şanslılar için gerçek bir eğlence mekânı.

Shaïne: Peki ama bunu şehir neden kendi imkanlarıyla yapmıyor? Bu bir ticaret kaynağı. Ben görmeyeli Loropéni değişmiş. Çok değişmiş, tabii iyi yönde.

Na'aba: Burası bizim pırlantamız, kız kardeşinle benim.

Shaïne: Daha müreffeh. Hatta bana öyle geliyor ki, şehir bu işi yapacak kaynaklara sahip.

Na'aba: Yol sayesinde. Yol yapıldığından beri. (Kwahulé, 2018, s. 13)

Loropéni'nin artık iki büyük zenginliği vardır: biri yol, biri de bu yapılacak olan yapay göldür. Ancak Shaïne, şehrin bu imkanlara sahip olduğunu, dışarıdan gelen yatırımcıların desteğiyle değil, şehrin kendi imkanlarıyla bunları başarması gerektiğini söyler. Bununla birlikte, hazır para kaynağının kesilmesini istemeyen Na'aba ve Loropéni kasabası sakinleri kendi çabalarıyla şehri kaldırmak istemez, çalışmak istemezler. Albert Memmi'nin çizdiği sömürgeci ve sömürülen portresi mitine oldukça uygun bir görüntü verir bize kasaba halkı: “İnsan sömürgeciyi dinlerken, gerçek ya da varsayımsal tembellikten o kadar da hoşnutsuz olmadığını görür. [...] Sömürge insanı ayağının altındaki otu yetiştiremez, bırakın ağacı, ağaç ne ki! Bir okalıptüs, yüzyıllık bir Amerikan meşesi! Ağaç mı? Yok, yok, orman!” (Memmi, 2009, s. 92) Halkın değer bilmediği zenginlikleri yeni sömürgeciler ellerindeki sermaye ile satın alır ve işletir. Ancak, şehirde yaşayanlar bu zenginliklerin ellerinden kayıp gittiğini düşünmez, tam tersine topraklarının değerlendirildiğini ve daha da zenginleştiklerini düşünürler:

Shaïne: Ben senin yerinde olsam, bir dakika beklemez şehre yatırım yapardım. Bu altın değerinde bir iş. Şehir böylece kendi kaynaklarını kendi yönetirdi.

Na'aba: Sen sadece bir kaynaktan bahsediyorsun! Su. Bu su nereden taşınır hiç bilmiyorum. Kargo uçaklarıyla mı? Sondaj mı? Çok derin kazmak lazım. Ya da belki petrol boru hattı mı?

Shaïne: Su boru hattı.

Na'aba: Nasıl?

Shaïne: Su boru hattı, petrol değil... Su için su boru hattı denir.

Na'aba: Bu muazzam bir sermaye ister. Çin Rüyası boyutlarında bir şantiye gerekir. Gerçi her türlü bize dokunmaz. Sonuçta Loropéni'de çalışılmaz, para çalıştırılır. Borsada durur. Ben bütün vatandaşları, memleketli olanları tabii ki, asgari ücrete bağladım, sen biliyor musun? Çalışanları da, çalışmayanları da...Dediğim gibi bu yol bizim petrolümüz. (Kwahulé, 2018, s. 13-14)

Na'aba, Shaïne gibi şehrin dönüşümünü olumsuz olarak değerlendirmez, ona göre burası hazinedir. Shaïne Na'aba ile konuştuğundan sonra babasının evini arar ancak hiçbir yerde bulamaz. Bu ev yeni yapılan yolun altında kalmıştır aslında, ancak bu bir sırdır. Zein'ke ve Na'aba'nın kendisinden bunu sakladıklarını düşünmektedir; bu sır aile sırrından çok ötede bir sırdır, tüm şehri ilgilendirir. Şehrin "modernleşmesi"nin ayrıntısı babanın ve evinin kaybolmasında gizlidir. Ancak, Na'aba bu sırrı Shaïne ile paylaşmaz. Bunun nedeni de, yol üzerinden masum olmayan çok para kazanmış olmasıdır. Loropéni halkı, Na'aba ve Zein'ke yoldan kazandıkları paralarla o kadar zenginleşirler ki kendilerini aklayacak nedenleri bile yoktur, çünkü bu yoldan kazandıkları bütün zenginlikler kılık kıyafete kadar yansımıştır:

Na'aba: Sana kim ne anlattı bilmiyorum ama benim de kulağıma bir şeyler çaldı, neymiş Na'aba, yolun inşası için konsorsiyum tarafından hibe edilen paranın yarısını cebeye indirmiş. Yalan! Boş laf, yalan! Al işte ceplerim, gelsinler arasınlar! Hatta ben kendimi arayayım. Bak işte, ceplerim dışarıda. Bu projede herkes fazlasıyla emeğinin karşılığını aldı. Konsorsiyum, bu benim için artık bir şeref meselesidir, cömertten de öte davrandı ve hala Loropéni'ye cömert davranmaya da devam ediyor. Para da son kuruşuna kadar dağıtıldı. Babanın evi artık yok Shaïne. Gördün mü, ceplerimde beş kuruş yok. Daha ne yapayım! Benim tek bir zayıf noktam var, o da güzel İtalyan kıyafetleri. Bir de şu Rolex. O kadar. Havuzlu bir villam yok, kullanışlı bir evim var sadece; kendime ait 4x4'üm yok, bir tane kullanışlı arabam var; hiçbir zaman dünyanın öbür ucuna tatile gitmedim, sadece biraz orman, biraz dağ havası. Benim tek zenginliğim şu Rolex. Bir de Ferragamo ayakkabılarım. Cerruti takım elbisem de tabii ki. O kadar. Yani sana kim ne anlattı bilmiyorum. Belgelerin hepsi burada. Noter tasdikli, çok şükür hiçbir şey kaybolmuyor... (Kwahulé, 2018, s. 19)

Aslında, şehirde yaşanan değişimlerin sebebi ilk olarak Na'aba ve Zein'ke'nin birlikteliğidir, babanın ve evinin kaybolma sebebi de bu iki karakterin birliğinden ileri gelir. Oyunda hiçbir şekilde karşımıza çıkmayan, mezarını bile göremediğimiz baba figürü

ve evinin nasıl yok edildiği oyunun sonuna kadar merak konusudur. Na'aba, Zein'ke ve Ezéchiél'in Shaïne'i gördüklerinde ondan sürekli kaçmaları ve kendilerini aklamaya çalışmaları da suçluluklarının birer göstergesidir. Zein'ke, Shaïne ile yüzleşmeye korkar, ancak Shaïne, Zein'ke ile konuşup gerçekleri öğrenmek istemektedir. Olaylardan kendini aklamak için Na'aba şehrin dönüşümünün gerekliliğini Shaïne'e anlatır, ama Shaïne'in babasına değinmeden; Shaïne'i gitmekle, Loropéni'yi terk etmekle, habersiz bırakmakla suçlayarak ve kendini her açıdan haklı göstererek... Na'aba'nın Shaïne'i suçlamasının sebebi de Shaïne'in kendisine Loropéni'den çok uzakta yeni bir hayat kurmasıdır. Shaïne, babası söz konusu olmasa yine de buraya adım atmayacaktır.

Na'aba: Yolun geçmesi gerekiyordu, durumlar çok havada kalmıştı, konsorsiyum havada durumları sevmez. Yolun geçmesi gerekiyordu! Herkesin iyiliği için. Konsorsiyum para kaybediyordu, çok para. Konsorsiyum böyle şeyleri sevmez. Yolun geçmesi gerekiyordu! Tekrar ediyorum, adil olan evin haklarının sana verilmesiydi ama sen yoktun, dünyanın öbür ucunda bir yerlerdeymişsin, bana yeni söyledin, Urgaşi'de, onca yıl haber yollamadın, hatta senin için öldü diyorlardı.

Mütevazı bir ev. Hatırlıyor musun? Kendi kendine yeten küçük bir bostanı vardı... canlı balık havuzu. Pirasalar, domatesler, havuçlar, gölevezler, soğanlar... iki ağaç, bir tane genç akaju, bir tane ateş ağacı... Üç keçi, birkaç tane tavuk, o kadar. Lafi bile edilmez yani. Sana daha nasıl anlatayım bilmiyorum. Şu tapuya bak. İftira ettiğin tapu bu, bu sahte mi şimdi? Kaybedilmiş bir şey değil, söyledim sana. Bir hektar bir şey. Bütün meskenlerle, karşılaştırabilirsin, en ufağı bu. (Kwahulé, 2018, s. 22)

Na'aba'nın "en ufağı bu" dediği evi almadan yolun yapılması mümkün olamamıştır. İtirafların birer birer geldiği, oyunun düğüm noktasının çözüldüğü ve sonuca doğru gittiği noktada Ezéchiél, Shaïne'e bütün gerçekleri açıklar. Para hırsı, yükselme hırsı uğruna Ezéchiél de şehrin değişimiyle birlikte Ezgi ismini almış, bateri çalan ve Miss Loropéni'yi kazanmak için hazırlanan bir gence dönüşmüştür. Onun da hırsları bunlardır: eski isminden kurtulmak ve kısa yoldan ünlü olmak. Shaïne, Loropéni'yi terk ettiğinde Ezéchiél onu hatırlayamamak kadar küçüktür; aynı şekilde Shaïne'in de Ezéchiél'e dair tek hatırladığı Ezéchiél'in ismidir, bu yüzden ona sürekli Ezéchiél ismini, geçmişini ve ailesini hatırlatır. Ezéchiél'in tek derdi para harcamak, bütün gün bateri çalmaktır, ancak para kazanmak için hiç çalışmak istemez, emek harcamadan zengin olmuştur çoktan:

Shaïne: Senin adın Ézéchiél.

Ezéchiél: Benim adım Ezgi. O şeyden beri. O yolun geçmesi gerekiyordu ama babam bu konuda tek kelime duymak istemiyordu. Kıyafetleri kana bulanmıştı... Babam, konsorsiyuma, belediyeye, bütün şehre karşı tek başınaydı. [...]Herkes evini konsorsiyuma

sattı. Sadece babam kalmıştı. Evini terk etmek istemiyordu. Diğerlerine teklif ettiklerinden daha fazla para teklif ettiler; babam reddetti. Na'aba onu belediyenin şufa hakkını kullanmasıyla tehdit etti, babam ona sessiz bir küfür gönderdi. [...]Bu arada yol yapımına başlanmıştı. Babamla ben hafriyat kamyonlarının hengâmesine rağmen evde yaşamaya devam ediyorduk. Evin etrafındaki her köşe düz, asfaltlı, ufkun vaatlerine uzandığı hayal edilen yol olmuştı. Öyle ki, bitimine yakın, evin sınırları itibarıyla ikiye bölünmüş bir yol görüntüsü vardı. Bir an, böylesi bir görüntünün güzelliği karşısında konsorsiyumun yol yapımını iptal edebileceğini bile düşündüm. Açık havada bir sanat şaheseri. Eminim ki, şehre ve konsorsiyuma yapılacak otoban kadar geri dönüş sağlayabilecek bir şaheser. Tam tersine, onlar bunu nefeslerini tıkayan inatçı bir öksürük olarak algıladılar. Sonra konsorsiyum yolu ve onun getirilerini başka bir şehrin işine gelecek şekilde döndürmekle tehdit etti. Bu seferde, Loropéni babamı makasa aldı. Herkese göre babam, sonunda o tepenin ardından en yeşil ve en yumuşak otlara ulaşmalarını engelleyen kişiydi. (Kwahulé, 2018, s. 27-28)

Sadece Na'aba ve Zein'ke değil, modernleşmek ve zenginleşmek isteyen Loropéni halkı da bu yolun geçmesini ister. Bu yol onların ilk refah kaynağı olacaktır ve konsorsiyum tıpkı eski sömürgecilerin eski sömürgelerini tehdit etmesi gibi Loropéni halkını tehdit eder. Başka bir şehre yol yaparak elindeki zenginliği başka bir şehre taşıyacak ve Loropéni halkı yine eski günlerde olduğu gibi fakir kalacaktır. Buna tarihte verilebilecek en iyi örnek Kongo'dur. Belçika, Kongo bağımsızlığını elde ettiğinde, ülkesindeki plantasyonları ve fabrikaları Katanga'ya taşıyarak Kongo'yu fakirleştirir ve Kongo'yu kendisine ekonomik açıdan bağlar. Giderek fakirleşen ülkenin başka seçeneği kalmamıştır. Burada da aynı durum geçerlidir. Neokolonyalist sistemin istediği tek şey sermayesini işletecek bir yer olmasıdır. Bu yüzden yapılması gereken tek bir şey vardır: O da babanın ortadan kalkmasıdır.

Ezéchiél: Na'aba elinde valize benzeyen kocaman bir yükte eve geri geldi. Parayla dolu bir yük. Oturdu, tek bir kelime etmeden, sakince, yoluna yöntemine göre, masanın üstünde tek tek bütün banknotları saydı. Neredeyse bir saat sürdü, o kadar fazla para vardı. Sonra Na'aba babama dedi ki, bütün bu para senin. Muradına karşılık. Konsorsiyum tarafından. İşte belgeler. Şimdi bunu imzala. Şurayı. Bu onların son teklifi babacığım. Babama hep babacığım derdi. Babam bir kutu kibrit çıkardı, yaktı, banknotların ortasına attı. Na'aba babamın üstüne atladı... yere yapıştırdı. Zein'ke bıçağı çıkardı ve babamın boğazını kesti. Kurban gibi. Sonra, bedeni can verirken bir hayvan gibi haykırdı, gecenin ruhunu parça parça yırtan bir haykırış; böyle bir imdadı şehir duymamış olamaz. Na'aba ve Zein'ke evin içine üstün körü bir mezar kazdılar. (Kwahulé, 2018, s. 33)

Böylelikle, Shaïne şehrin ve babasının bütün sırlarını, Ezéchiél'in dönüşümünü öğrenir; Ezéchiél'in de Na'aba ve Zein'ke'ye karşı kendisinin yanında olmasını ister. Shaïne: "Sana babanın etinin parasını yediriyorlar Ezéchiél!" (Kwahulé, 2018, s. 31) der; kendi parasını

kazanmasını ister, ancak Miss Loropéni'ye ve daha sonra Miss Universe'e katılmak ve bu şekilde dünyayı gezmek dışında bir isteği olmayan ve kolay para kazanmaktan hoşlanan Ezéchiel Shaïne'in yanında olmayacak, babasının mezarını açtırmak için Zein'ke ile konuşmayacaktır. Bunun en büyük sebebi, Ezéchiel'in de şehirdeki herkes gibi kolay para kazanmaktan ve emek harcamamaktan dolayı memnun olmasıdır. Ezéchiel Zein'ke'ye, Shaïne'e her şeyi itiraf ettiğini söyler, ancak Zein'ke Ezéchiel'e eğer Miss Loropéni'ye katılmak istiyorsa, bazı kararlar alması gerektiğini ve "ellerini kirletmesi" gerektiğini söyler, tıpkı Na'aba ile kendisinin babasını öldürdüğü gibi.

Zein'ke: Yapılması her zaman iyi olmayan şeyler vardır. Anlıyor musun? Ellerini kirletmek gerekir. Diğerleri için. Herkesin iyiliği için. Zorluklarla elde ettiğimiz şeyleri kaybetmemek adına, bazen ellerinin kana bulanması gerekebilir. Hatta kendi kanına. Çünkü hayat süs, müzik ve mücevher değil, alınması gereken zor kararlardır. Anlıyor musun Ezgi? Anladığını ve ne yapman gerektiğini bildiğini biliyorum. Bazen hayatın bizi mecbur ettiği zor kararlar adına. (Kwahulé, 2018, s. 43)

Kwahulé bu oyunda Shaïne'in isyanını kaleme alır, çünkü Koffi Kwahulé'nin tiyatrosu "bireyleri inkar eden bir dünyaya karşı çıkan başkaldırı tiyatrosudur" (Soubrier, 2008, s. 27). Sadece birey değil, kadın Kwahulé'nin oyunlarında başrol oynamaktadır. "Her metinde, bir ya da birçok kadının sesi yükselir ve özgürlüğünü haykırmak için başkaldırır" (Le Guen, 2008, s. 128). Yine, Shaïne'in babasını, evini ve kendisine ait olanı araması da baba figürünün üzerinde yarattığı etkiyi göstermektedir ve Shaïne, bu arayışın kurbanı olurken hem kendisinin hem de babasının ölümü şehre refah sağlayacağından ölümleri Ezéchiel ve Zein'ke tarafından olumlu karşılanacaktır.

Oyunda, dört karakteri bir arada gördüğümüz ve her şeyin sonuca bağlandığı sahne son sahnedir. Zein'ke ile Shaïne karşılaşır, bu son karşılaşmadır, Shaïne avukatlarıyla gelmiştir, babasının mezarını açtırmak ve yolu yıktırmak ister. Zein'ke de sonunda her şeyi itiraf eder, Shaïne'den korkmaz. Nasıl ki kendisi babalarını öldürdüyse, Ezéchiel'in de gelecekleri ve var olan zenginliklerini kaybetmemeleri için Shaïne'i ortadan kaldıracığından emindir:

Zein'ke: Artık Loropéni'de açlıktan ve susuzluktan ölmüyoruz; artık çıplak ayak yürüyen kimse yok; artık kimse tek başına değil. Herkesin kendi küçük bir toprağı var. Babamızın kanına karşılık tasasız bir mutluluk. Bu kan boş yere akıtılmadı, yeni hayat adacıklarını ışıktırmak için toprağa sızdı. Eminim ki babamız bunu biliyor, yattığı yerde mutlu ve müteşekkirdir. (Kwahulé, 2018, s. 48)

Her ne kadar bağımsızlıkları için mücadele etseler de, geri kalmış kategorisinde bulunan Afrika ülkeleri için ekonomik gücü tekelinde tutması hemen hemen hiç mümkün değildir.

Bunun en büyük sebeplerinden biri de yatırımcıların bu gelişmemiş ülkelere büyük paralar vaat etmeleri ve yerel zenginlerin ellerindeki varlıkları yerel halka fark ettirmeden elde etmeleri, bu şekilde daha da zengin olmalarıdır. Aslında halkın sahip olduğu hiçbir şey yoktur, ancak bunun farkında değildirler. Eskisi gibi fakir, aç olmaktansa, köle olmaktansa bu şekilde zengin olmayı tercih ederler. Ancak unutulmamalıdır ki, toprakları ve zenginlikleri elden giden Afrika ülkelerinin kaderi sömürge olmaktır. “Afrika ülkeleri siyasal bağımsızlıklarını kazandıkları tarihten bu yana bir ekonomik bağımsızlık savaşı içine atılmışlardır. Bu savaşın kazanılması sömürgecilğin kalıntılarının temizlenmesi ve yeni-sömürgecilğin kök salmaması için gereklidir” (Ataöv, 1975, s. 620).

Shaïne, gitmesi gerektiğini söyler. Ancak, tıpkı Zein’ke’nin babasının gırtlığını kesmesi gibi, Ezéchiel de ablası Shaïne’i boğazlayarak öldürür. Ona sımsıkı sarılır, boğar, eğer onu yok etmezse şehrin “modern” görüntüsünün yok olacağından, zenginliklerini yok edeceğinden korkar. Eskisi gibi küçük bir evde oturmaktansa, şimdi hiçbir şey yapmadan bateri çalarak, Miss Loropéni’ye katılma arzusuyla yaşamayı tercih eder. Ablasının kanının da, tıpkı babasının kanının getirdiği gibi şehre huzur getireceğini düşünür. Zein’ke’nin dediği gibi “yapılması gereken şeyler” vardır, ve yıllardır görmediği ablası Shaïne’i de kendi çıkarları uğruna yok etmesi gerekiyorsa yok edecektir. Ve Ezéchiel tıpkı ablası Zein’ke’nin babalarını hiç acımadan öldürdüğü gibi, Shaïne’i öldürür. Böylece, Kwahulé yüzyıllarca Afrikalı kabileler arasında verilen mücadeleyi de çekirdek aile üzerinden yansıtır: Tek istedikleri kendi zenginliklerinin devam etmesi ve rahatlarının bozulmamasıdır. Shaïne onlar için bir engel teşkil etmiştir, onun ortadan kaldırılması ile birlikte her şey eski haline dönmüştür: Loropéni yine yabancı yatırımcılarla zenginleşecek ve Loropéni halkı da bu durumdan memnun olmaya devam edecektir. Böylece geçmişe ait hiçbir şey kalmamıştır ve modern görüntüsünün altında gerçekler yatmaya devam edecektir. Her ne kadar postkolonyal dönemde olsa da neokolonyalizm ile birlikte Loropéni’nin durumu kolonyal dönemden farksızdır: “Binalar sömürgecinin en sevdiği desenlerle süslenmiştir; aynı şey sokak adları için de geçerlidir, sömürgecinin geldiği uzak şehirleri hatırlatır. [...] Sömürgeleştirilen yalnızca kendi geçmişinden kaçmaktadır” (Memmi, 2009, s. 113).

Sonuç

Sonuç olarak, çalışmamızda Jean-Marc Moura’nın ve Ania Loomba’nın postkolonyal ve neokolonyal teorilerine dayanarak Koffi Kwahulé’nin *Ağaçların Kokusu* adlı oyununda bireyin ve şehrin dönüşümünü ele aldık. Kwahulé söz konusu dönüşümü olumlu değil, olumsuz bir durum olarak değerlendirir ve okura/seyirciye yansıtır. Bu dönüşüm Loropéni özelinde ve Afrika kıtası genelinde değerlendirildiğinde neokolonyalist bakış açısının bir yansımasıdır,

ancak bağımsızlığını ilan eden Burkina Faso ve Loropéni'nin, postkolonyal dönem içerisinde olmasına rağmen, sömürgecilik anlayışının biçim değiştirerek ve eski sömürge topraklarını satın alarak yeni bir sömürgecilik anlayışına, neokolonializmin içine sürüklendiği açık bir şekilde görülmektedir. Koffi Kwahulé bir yandan şehrin dönüşümünü anlatırken, diğer yandan bireyin ve kültürün yozlaşmasını vurgulamaktadır.

Kwahulé, yüzyıllardır sömürgeyi kabul eden Afrikalıları eleştirmiş ve yeni sömürgecilikten kurtulmaları için Afrikalıların daha çok çalışmaları gerektiğini ve ekonomik anlamda bağımsız olmaları gerektiğini vurgulamıştır. Her anlamda, yer altı ve yer üstü zenginliklere sahip olan Afrika kıtasının Afrikalılar tarafından değerlendirilmesi ve işletilmesi gerektiğini anlatır. Ancak, söz konusu oyunda Loropéni halkı işletmecilere fırsat verip kısa yoldan para kazanma hırsı içindedir. Kwahulé, Afrikalıları ait olan coğrafyanın giderek başkalarının tekelinde olacağını ironik bir biçimde aktarır. Eğer bu duruma Shaïne gibi karşı çıkmazlarsa, oyunda karşılaştığımız diğer kişiler, Ezéchiél, Zein'ke ve Na'aba gibi bu durumu bir refahlaşma olarak görürlerse ekonomik olarak günden güne yabancı yatırımcılara bağlı kalan Loropéni ve daha birçok Afrika şehri/ülkesinin birer sömürge olarak kalmaya mahkum olduğu bu oyun aracılığıyla açık bir şekilde görülmektedir.

Kaynakça / References

- Ataöv, T. (1975). *Afrika Ulusal Kurtuluş Mücadeleleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Atıfufu, H. (2014, Octobre 18). Koffi Kwahulé L'Odeur des arbres: Récit d'une portée universelle. Erişim sitesi: <http://www.culturafricque.net/?tag=koffi-kwahule>
- Dağlı, O. (2018). 21. Yüzyılın Başında Çin'in Afrika Politikası. Retrieved from: <https://www.afam.org.tr/21-yuzyilin-basinda-cinin-afrika-politikasi/>.
- Eisenstadt, S. N. (2007). *Modernleşme Başkaldırı ve Değişim*. (Ufuk Coşkun, Çev.). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Kwahulé, K. (2016). *L'Odeur des Arbres*. Paris: Editions Théâtrales.
- Le Guen, F. (2008). Les Voix de femmes dans l'oeuvre de Koffi Kwahulé. *L'Esprit Créateur* 48(3), 119-128. doi:10.1353/esp.0.0019.
- Loomba, A. (2000). *Kolonializm Postkolonyalizm*. (Mehmet Küçük, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Luraghi, R. (2000). *Sömürgecilik Tarihi*. (Halim İnal, Çev.). İstanbul: E Yayınları.
- Memmi, A. (2009). *Sömürgecinin Portresi Sömürgeleştirilenin Portresi*. (Şen Süer, Çev.). İstanbul: Versus Kitap.
- Moura, J.M. (2005). *Littérature Francophone et Théorie Postcoloniale*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Soubrier, V. (2008). Une physique de la voix: Réflexions sur le théâtre de Koffi Kwahulé. *L'Esprit Créateur*, 48(3), 25-32. Retrieved June 29, 2020, from www.jstor.org/stable/26289388